

Prof. dr hab. Jacek Woźny

Bydgoszcz, 3 luty 2025 r.

Wydział Historyczny

Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego

w Bydgoszczy

Recenzja osiągnięć dr. Kamila Kajkowskiego ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, w tym osiągnięcia naukowego oraz całokształtu istotnej aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej Kandydata.

1. Podstawa formalna recenzji

Uchwałą Rady Naukowej Dyscypliny Archeologia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (nr 33.2/24), powołano mnie formalnie w skład komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Panu Kamilowi Kajkowskiemu, jednocześnie zobowiązując do przygotowania recenzji na podstawie umowy pomiędzy Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (dalej UAM), reprezentowanym przez: Prorektor UAM, prof. dr hab. Katarzynę Dziubalską-Kołaczyk (umowę zawarto 17 grudnia 2024 r.). Od prof. dr hab. Andrzeja Michałowskiego, Dziekana Wydziału Archeologii UAM, otrzymałem pismo informujące w imieniu Rady Dyscypliny Archeologia UAM o powołaniu mnie na recenzenta, jak również drogą mailową niezbędne dokumenty. **W szczególności były to następujące pliki danych: Autoreferat, Kopia odpisu dyplomu, Wniosek przewodni oraz Wykaz osiągnięć naukowych. Na ich podstawie i dzięki ich wykorzystaniu przygotowana została niniejsza recenzja.**

Podstawą prawną oceny osiągnięć naukowych Kandydata ubiegającego się o stopień doktora habilitowanego jest art. 221 ust. 8 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j.: Dz.U. z 2021 poz. 478), a w zakresie kryteriów branż pod uwagę przy tej ocenie – art. 219 ust. 1 pkt 2 wspomnianej ustawy. Poniższa recenzja opiera się zatem na ww. kryteriach i bierze pod uwagę oprócz charakterystyki sylwetki naukowej Habilitanta dwa najważniejsze elementy wskazane w Ustawie, a mianowicie:

1) posiadanie stopnia doktora

2) posiadanie w dorobku osiągnięcia naukowego albo artystycznego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografii naukowej wydanej przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267, kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. b; lub b) 1 cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. b;

3) istotną aktywność naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

2. Wykształcenie, sylwetka naukowa i kariera zawodowa Habilitanta

A. Wykształcenie Habilitanta

- Dyplom magistra archeologii uzyskany w 2004 roku w Instytucie Archeologii i Etnologii UMK w Toruniu.
- Dyplom ukończenia studiów podyplomowych z zakresu muzealnictwa uzyskany w 2009 r. na Wydziale Sztuk Pięknych UMK w Toruniu.
- Dyplom doktora archeologii uzyskany w 2017 roku w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN na podstawie dysertacji „*Obrzędowość religijna Pomorzan we wczesnym średniowieczu. Studium archeologiczne*”.

B. Sylwetka naukowa Habilitanta

Rozwój naukowy dr. K. Kajkowskiego przebiegał do tej pory w sposób bardzo wszechstronny i szybki, mimo tego, że Habilitant nie jest zatrudniony w uczelni wyższej ani klasycznej instytucji naukowej, lecz związał swoją karierę zawodową z Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie. Obok doskonalenia swoich kwalifikacji do stopnia dyplomowanego kustosza-samodzielnego pracownika merytorycznego, dr K. Kajkowski już 2-3 lata po uzyskaniu w 2007 roku magisterium, wkroczył na ścieżkę autorskich publikacji naukowych (Kajkowski K., 2006. *Wczesnośredniowieczne święte gaje i drzewa pogańskich Słowian na terenie Polski (ze szczególnym uwzględnieniem Pomorza)*, Nasze Pomorze.

Rocznik Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie 7, s. 125–137; Kajkowski K., 2007. *Przejawy magii i kultu akwaticznego na wczesnośredniowiecznym Pomorzu*, Nasze Pomorze. Rocznik Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie 8, s. 95–115). Zainteresowania widoczne w tych wczesnych tekstach znalazły swoją kontynuację w następnych latach pracy muzealnej i badawczej Habilitanta. Zaowocowały ponad 110 pracami naukowymi, które najlepiej charakteryzują wszechstronną i twórczą sylwetkę Habilitanta. Posiadają one formę monografii naukowych (2 po doktoracie), monografii popularno-naukowych (2 przed doktoratem, 2 po doktoracie), rozdziałów w monografiach naukowych (22 przed doktoratem, 24 po doktoracie) , rozdziałów w monografiach popularnonaukowych (1 przed doktoratem), redakcji naukowych (4 przed doktoratem, 1 po doktoracie) , artykułów w czasopismach naukowych (24 przed doktoratem, 19 po doktoracie) oraz artykułów w czasopismach popularnonaukowych (6 przed doktoratem, 3 po doktoracie). Należy podkreślić, że publikacje te ukazywały się w tak znanych i cenionych czasopismach, jak: *World Archaeology* , *European Journal of Archaeology* , *Fornvännen* , *Cosmos* , *Slavia Antiqua* , *Archeologia Polski* , *Acta Archaeologica Lodziensis*, *Światowit. Supplement Series P: Prehistory and Middle Ages*, *Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego*, *Rocznik Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie*, *Pomorania Antiqua*, *Materiały Zachodniopomorskie* , *Pomniki Dawnego Prawa* , *Studia Mythologica Slavica*, *Koszalińskie Zeszyty Muzealne* , *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* czy *Acta Militaria Mediaevalia*. Z kolei monografie wieloautorskie z rozdziałami przygotowanymi przez Habilitanta wydawane były w tak różnorodnych i znaczących ośrodkach jak np. Oxford – Oakville, Lisieux, Darmstadt , Turnhout , Kraków, Toruń, Poznań, Łódź, Olsztyn, Gdańsk, Rzeszów, Warszawa, Bydgoszcz czy Słupsk. Sylwetka naukowa dr. K. Kajkowskiego jest w tym świetle wzorem harmonijnego rozwoju, obejmującego w równym zakresie okres pomiędzy magisterium a doktoratem, jak również po doktoracie. Habilitant wzbogacił w swojej sylwetce po doktoracie pewne obszary rozwoju, szczególnie cenne we współczesnych kontaktach naukowych, takie jak umiędzynarodowienie, monografie naukowe i publikowanie w znanych czasopismach, także zagranicznych. Wszystkie te sfery działalności badawczej dr. K. Kajkowskiego w momencie składania przedmiotowego wniosku habilitacyjnego, obejmują przede wszystkim zagadnienia: fenomenu magii wojennej w świecie dawnych Słowian, problematykę religii przedchrześcijańskich Słowian oraz studia nad eschatologią i obrzędkiem pogrzebowym Słowian. Ponadto Habilitant rozwija badania związane z historią Bytowa i Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie. Z przedłożonej dokumentacji,

charakteryzującej sylwetkę naukową dr. Kamila Kajkowskiego wynika, że jako kandydat nie ubiegał się wcześniej o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

C. Kariera zawodowa Habilitanta

Od 1. czerwca 2006 pracuje w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie.

- Od 01.06.2006 zatrudniony na stanowisku asystenta muzealnego w Dziale Artystyczno-Historycznym.
- Od 01.04.2009 zatrudniony na stanowisku starszego asystenta muzealnego w Dziale Artystyczno-Historycznym.
- Od 31.12.2010 zatrudniony na stanowisku adiunkta w Dziale Artystyczno-Historycznym.
- Od 01.03.2013 zatrudniony na stanowisku kustosza w Dziale Artystyczno-Historycznym.
- Od 01.01.2018 zatrudniony na stanowisku kustosza dyplomowanego w Dziale Artystyczno-Historycznym.
- Od 2023 zatrudniony na stanowisku kustosza dyplomowanego jako samodzielny pracownik merytoryczny.

3. Ocena osiągnięcia naukowego będącego przedmiotem postępowania habilitacyjnego

We wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego dr Kamil Kajkowski wskazał monografię naukową pt.: *Magia wojny i wojna magii świecie dawnych Słowian*, Wydawnictwo Chronicon, Wydawnictwo Muzeum Mitologii Słowiańskiej, Owidz, 2024, ss. 479. Recenzentem wydawniczym przedmiotowej monografii był dr hab. Andrzej Janowski, prof. IAE PAN. Szczegółową prezentację tego dzieła zawiera Autoreferat Habilitanta, przygotowany kompetentnie i wyczerpująco. Jak pisze K. Kajkowski, problematyka czynności irracjonalnych zogniskowanych wokół działań militarnych była tematem rzadko podejmowanym przez badaczy. W literaturze naukowej dotyczącej wczesnośredniowiecznych Słowian z reguły pojawiał się on na marginesie innych zagadnień – zwłaszcza tych omawiających okoliczności wybuchu i przebieg rozmaitych starć orężnych, fortyfikacji obronnych, taktyki walk, poszczególnych rodzajów uzbrojenia bądź przedmiotów służących lub mogących służyć wojownikom. Chcąc zrealizować tak szeroko zakrojony temat, którego

wątki pojawiały się także wcześniej w pracy naukowej Habilitanta, niezbędne stało się nie tylko interdyscyplinarne podejście do sygnalizowanych problemów, ale także zastosowanie metody porównawczej.

Sposób doboru bazy źródłowej oraz postępowania badawczego, przybliżony we wstępnym rozdziale „*Wojna, magia i Słowianie*”, towarzyszy wszystkim rozdziałom, z których każdy poświęcony został przez dr. K. Kajkowskiego ściśle określonemu etapowi życia osób związanych ze sferą działań militarnych. Taki sposób narracji, według Habilitanta, jest bezpośrednim następstwem tego, że to właśnie człowiek stał się zasadniczym „punktem” odniesienia dla zagadnień poruszanych w kolejnych części książki, będącej podstawą tego postępowania habilitacyjnego.

Celem jaki Habilitant postawił w pierwszej części, zatytułowanej „*Piętno wojownika*”, była próba odpowiedzi na pytanie czy Słowianom znane było pojęcie losu i na ile mógł on predestynować do osiągnięcia statusu wojownika. Charakterystyka ustaleń obecnych we współczesnym dyskursie naukowym zestawiona z nowymi interpretacjami przedstawionymi w „*Magii wojny...*” pozwoliły Habilitantowi uznać, że do dyspozycji badacza pozostaje wystarczająco obfity materiał źródłowy, by stwierdzić, że przedchrześcijańskim Słowianom mogły być znane wierzenia na temat nieuchronności przeznaczenia.

Rozdział „*Inicjacje*” poświęcony został czynnościom wprowadzającym młodego człowieka do świata kultury normowanego przez zasady dzielone przez dorosłych członków społeczności. Z punktu widzenia kwestii pozostających w centrum zainteresowania Habilitanta, najwcześniejszą byłby akt postrzyżyn. Trzeba podkreślić, że dr. K. Kajkowski zastosował w tym rozdziale podejście interdyscyplinarne, zgodne ze wstępnymi deklaracjami, sięgając do literatury archeologicznej, historycznej oraz etnologicznej. Etos wojownika wymagał dalszych etapów przejściowych, do których należały udział w treningach oraz zdobycie doświadczenia bojowego. Można je było osiągnąć na dwa sposoby – poprzez uczestnictwo w realnych zmaganiach militarnych bądź też biorąc udział w polowaniach. Także te rodzaje aktywności wymagały niezbędnych czynności inicjacyjnych. Zdaniem K. Kajkowskiego, dla podjętego problemu dysponujemy nie tylko tekstami źródeł pisanych, ale także śladami archeologicznymi. Mimo że dla obszaru Słowiańszczyzny są to dane jedynie pośrednie, to płynące z analizy tych danych wnioski pozostają wymierne, pozwalają bowiem potwierdzić, że opisane w kronikach wydarzenia rzeczywiście mogły mieć miejsce i były

ważnym etapem, dzięki któremu młodzieniec stawał się mężczyzną, a droga wojownika stawała przed nim otworem.

Ten etap rozwoju etosu wojownika stał się tematem rozważań Habilitanta w kolejnej części pracy zatytułowanej „*Droga do drużyny*”, przedstawiającej włączanie nowego członka do zawodowej lub elitarnej formacji wojskowej. Przeprowadzona w tej części pracy analiza porównawcza młodzieńczych wypraw Bolesława Krzywoustego z Kroniki Galla Anonima pozwoliła przyjąć, że opisane przez dziejopisarza wydarzenia stanowią dalszy ciąg rytów inicjacyjnych. Wiele wydaje się przemawiać za tym, że oddział Bolesława można identyfikować ze znanymi w innych kręgach kulturowych związków młodych wojowników. Na marginesie dyskusji naukowej pozostawały do tej pory według dr. K. Kajkowskiego takie aspekty tego problemu, jak: ideowe treści stojące za niektórymi z podejmowanych przez zrzeszonych wojowników czynności, symbolika form i zdobień uzbrojenia czy w końcu problematyka cech pozwalających na stworzenie i utrzymanie oddziałów zrzeszających osoby wywodzące się z różnych warstw społecznych oraz obszarów etniczno-kulturowych. Jak pokazały wyniki dociekań Habilitanta, wszystkie te wątki, poprzez związki ze światem wyobrażeń abstrakcyjnych, znacząco wpływały na efektywne funkcjonowanie zmilitaryzowanych elit. Zarówno ubiór, proporce/chorągwie bądź niektóre formy uzbrojenia odpowiadały też ściśle określonym kodom kulturowym i komunikacyjnym. Wiele wskazuje na to, zdaniem Habilitanta, że szczególnie bogaty zakres treści symbolicznych przypisać można niektórym – zwłaszcza zoomorficznym – motywom ornamentacyjnym zdobiących rozmaite okazy broni i elementy rzędu końskiego. Porównanie obecnych na tych przedmiotach wątków figuralnych do zdobień umieszczonych na innych grupach zabytków (pochewki noży, liczny zespół ozdób i przedmiotów użytkowych) dowodzi, według K. Kajkowskiego, że wszystkie mogły nawiązywać do jednego wątku narracyjnego – najprawdopodobniej odwołującego się do przedchrześcijańskiej sfery wierzeniowej. Nie mniej interesujące okazały się studia nad chronologią i dyspersją wszystkich wspomnianych zespołów przedmiotów. Największe zagęszczenie odkryć odnotowano na obszarze „państwa gnieźnieńskiego” przełomu X/XI lub w XI stuleciu. Wszystkie te ustalenia legły u podstaw hipotezy, wedle której możemy mieć do czynienia z motywami zdobniczymi będącymi markerami identyfikacyjnymi używanymi przez rody wywodzące się lub związane z dynastią Piastów tego okresu. Obecność zidentyfikowanych ornamentów na akcesorium wojennym sugeruje, że to ostatnie było używane przez służące im drużyny. Wyjątkowe pochodzenie, biografia, jakość wykonania czy zdobienia powodowały, że niektóre egzemplarze uzbrojenia

stawały się ważnym rekwizytem w akcie ceremonialnej wymiany. Zdaniem K. Kajkowskiego, mamy mocne przesłanki by uznać, że przebiegała ona według ściśle określonego scenariusza. Czynności te rozgrywały się w specjalnie w tym celu wzniesionych budynkach halowych (względnie wydzielonych przestrzeniach) podczas uczt stanowiących formę zgromadzenia o charakterze obrzędowym. Te drugie, angażując rozmaite środki przysługujące czynnościom rytualnym, mogły mieć kilka potencjalnych znaczeń stanowiąc komunie z bóstwem, potwierdzenie/wzmocnienie pozycji władcy-dowódcy, zaciśnięcie więzi, poczucia lojalności, solidarności i zaufania pomiędzy biesiadującymi drużynnikami.

Zasygnalizowaną w rozdziale tematykę treści jakie dawni Słowianie mogli przydawać broni kontynuuje kolejna część książki pt. „*Broń święta i broń uświęcona*”. Tym razem jednak nadrzędnym celem podjętych rozważań była próba ujawnienia potencjalnych treści symbolicznych zakodowanych już w samym akcesorium pozostającym do dyspozycji wojownika. Pierwszym etapem poszukiwań stała się analiza wiadomości źródłowych na temat procesu, techniki i materiału, z którego je wykonywano. Nie mniej uwagi poświęcono osobom zajmującym się jego produkcją. Uzyskane informacje, skonfrontowane z ustaleniami religioznawców oraz antropologów kulturowych, dały podstawy by uznać, że wszystkie z podjętych wątków badawczych mogą zostać usytuowane w kontekście słowiańskich wyobrażeń ideowych – nie wyłączając mitologii. Wsparciem dla tych ostatnich stały się nie tylko zachowane w źródłach fragmenty narracji kosmologicznych czy opowieści zebrane przez badaczy religijności ludowej ze schyłku XIX i początku XX w. Włączono do nich także źródła archeologiczne, zwłaszcza plastykę figuralną oraz obecne na rozmaitych zabytkach wątki ikonograficzne. Konfrontacja wszystkich zgromadzonych materiałów pozwoliła wzmocnić hipotezę, że tzw. słowiański mit pierwotny, zapisany przez etnografów, mógł być znany tym społecznościom już we wczesnym średniowieczu. Co więcej, pojawiły się przesłanki, które wskazują na interesujące rozwiązanie narracyjne ogniskujące się wokół broni po jaką sięgały zwaśnione siły nadprzyrodzone. Wynika z nich, że bogowie stojący po stronie uporządkowanego świata sięgali po oręż wykonany przez mitycznego kowala. Postaci sfery chaosu – często przybierając formę zoomorficzną – posługiwały się bronią ze sfery nieoswojonej, dzikiej, którą stanowiły zwierzęce rogi lub pazury. Szczegółowa analiza zachowanych w kronikach motywów fabularnych zestawiona z chronologią zabytków archeologicznych wskazała jeszcze jeden interesujący wątek. Okazało się bowiem, że można je śledzić od XI stulecia, co nie pozostaje bez swoich konsekwencji. Wyposażanie bóstw w przedmioty służące walce można synchronizować z ewolucją wierzeń w jakimś stopniu

wynikającą ze zmian zachodzących w systemie funkcjonowania słowiańskich wspólnot – zwłaszcza pojawieniem się osób wyspecjalizowanych w walce oraz zorganizowanych formacji militarnych. O ile zatem w starszych fazach wczesnego średniowiecza czci doznawało bóstwo gromu władające – jak wydaje się wynikać ze źródeł – piorunami, to później nabiera cech wojownika, stając się suwerenem elit – zwłaszcza elit uzbrojonych posługujących się podobnym, możliwe że wzorowanym na boskim, orężem. Ten ostatni – szczególnie obficie pojawiający się w źródłach tzw. schyłkowego pogaństwa (XI-XII w.) stał się tematem zainteresowania dalszej części omawianego rozdziału. Dzięki informacjom zachowanym w kronikach, wspartych wynikami badań archeologicznych, można było ustalić, że na czele lokalnego panteonu stali bogowie wyposażeni nie tylko w kompetencje i prerogatywy militarne, ale również znajdujący się w posiadaniu wyjątkowego uzbrojenia, a nawet własnych koni. Wspominany już proces militaryzacji bóstw okazał się być wynikiem intensyfikujących się kontaktów międzygrupowych, zwłaszcza kontaktów o charakterze zbrojnym, jakie społeczności słowiańskie podejmowały z coraz bardziej ekspansywnymi i agresywnymi sąsiadami. Tu właśnie Habilitant poszukiwał przyczyn ewolucji systemu ideologicznego, którego konsekwencją było m.in. rozszerzenie kompetencji poszczególnych istot nadprzyrodzonych. Tym samym bóstwa o cechach wegetacyjnych, będące dotąd przede wszystkim dawcami urodzaju/dobrobytu nabierały cech militarnych, mających zapewnić także bezpieczeństwo przed agresywnymi sąsiadami.

Kolejna część książki Kamila Kajkowskiego, zatytułowana „*Zamiast wojny*” koncentruje się na czynnościach podejmowanych w celu uniknięcia walnej bitwy. Jednym ze środków, po które sięgano były w tym przypadku paktu i umowy gwarantowane mocą przysięgi. Dla podjętych w rozdziale rozważań ważne są nie tylko teksty rot oraz okoliczności i miejsce zawierania porozumienia, ale służące temu rekwizyty – zwłaszcza broń. Taką jej rolę najdosadniej potwierdzają karty *Powieści minionych lat*. Umiejscowienie w niej broni oraz postaci pogańskich bogów na równi z krzyżem i chrześcijańskim Bogiem nie pozostawia wątpliwości, że te artefakty także pełniły rolę aktywizującą siły sakralne. Podobnie akt składania przysięgi przejawiał cechy wydarzenia o charakterze obrzędowym. Analiza treści innych przekazów pisanych, wsparta wynikami badań nad określonymi zabytkami archeologicznymi, pozwoliły Habilitantowi stwierdzić, że zbliżone funkcje mogły spełniać elementy świata przyrody – zwłaszcza silnie nacechowane treściami symbolicznymi: kamienie, drzewa, wody, trawa. Podobnie i w tych przypadkach akt zawierania przysięg rozgrywał się na obszarach emanacji sił sakralnych. Wszystkie zebrane i omówione w

omawianym rozdziale źródła wskazują, że dla wczesnośredniowiecznych Słowian, czynność składania uroczystych deklaracji należała do wydarzeń o charakterze mityczno-religijnym. Realizowano go w ściśle określonym czasie i miejscu oraz za pomocą środków mediacyjnych, do których należały przypisane mu formuły językowe, gesty i przedmioty, w tym broń.

Z zebranych przez Habilitanta źródeł wynika, że nie tylko wynik, ale również decyzja o podjęciu zbrojnej wyprawy zależała od woli nadprzyrodzonych opiekunów wspólnoty. Wątek ten stał się tematem szczegółowych rozważań podjętych w kolejnej części pracy „*Wola bogów*”. Rozdział rozpoczyna analiza najstarszych zapisów chronograficznych mówiących o czynności wybieraniu wodza na czas planowanej wyprawy wojennej. Decyzja na ten temat dokonywano podczas obrad wiecu. Nie jest kwestią przypadku, że w przypadku Słowian było to zgromadzenie ogółu wolnych ludzi, najprawdopodobniej składające się wyłącznie z mężczyzn-wojowników, a akceptację zawartych na nim ustaleń wyrażano wnosząc, potrząsając bądź uderzając włócznią. W związku z tym, że na wiecu roztrząsano wiele spraw mieszczących się w kręgu norm społeczno-prawnych konstytuowanych majestatem sacrum, nie tylko służące mu akcesorium, ale także miejsce obrad cieszyły się wyjątkową waloryzacją. Wszystko to miało na celu zaangażowanie obecności bądź autorytetu sił nadprzyrodzonych. Taki tok rozumowania pozwolił Habilitantowi uznać, że zakres aktywności wspólnot słowiańskich realizowany podczas obrad był ściśle związany z wyobrazeniami ideowymi.

Następny rozdział, zatytułowany „*Zanim poleje się krew*”, koncentruje uwagę na czynnościach podejmowanych przed rozpoczęciem zmagania bitewnych. Rozpoczynają go rozważania skupione wokół tzw. wici, rozumianych jako sygnał informujący o mobilizacji wojsk. Według K. Kajkowskiego wiele wydaje się przemawiać za tym, że koncentracja sił zbrojnych zwoływana była w pobliżu sanktuariów bądź innych obszarów o sakralnej waloryzacji. Stąd też uroczystość podejmowano świętą bronią lub wyprowadzano insygnia wojenne. Analiza wszystkich dostępnych danych pozwoliła Habilitantowi przyjąć, że godłami bojowymi były skórzane lub tekstylne sztandary. Wiele według niego przemawia za tym, że były one zatykane na włóczniach oraz wieńczone pełnoplastycznymi wyobrazeniami figuralnymi. Z treści źródeł wynika, że na rozwieszonych płatach materii Słowianie posiadali wyobrażenia antropomorficzne, choć nie da się wykluczyć, że znajdowały się tutaj również motywy zwierzęce narracyjnie łączące się z figurami ornitomorficznymi ukazanymi na stanicach niezwieńczonych grotem włóczni. Niesienie na czele wojsk włóczni, chorągwi oraz innego oręza pochodzącego od bogów nie wyczerpywało repertuaru czynności obrzędowych

mających zapewnić Słowianom zwycięstwo. W świetle zapisów kronikarskich należy przyjąć, zdaniem K. Kajkowskiego, że zarówno wymarszowi, pochodowi, ale także przygotowaniu do walki wojsk towarzyszyły muzyka lub dźwięki wydobywane z rozmaitych instrumentów (zwłaszcza trąb bojowych i bębnow). Stałym elementem mógł tu być także śpiew (zapewne inwokacyjny). Wszystko to, wraz z krocącym na przedzie wodzem, kapłanem/czarownikiem, wzmocnione stanem ekstatycznego uniesienia znacząco wpływało na morale wojów i mogło być kontynuacją obrzędów odprawionych przed wyruszeniem w drogę na pole bitewne.

Po zastosowaniu środków mających wpłynąć na przebieg nadchodzącego starcia, nadchodził moment podjęcia walk. Nie oznaczało to jednak końca zmagania na płaszczyźnie pozamaterialnej. Takim zmaganiom poświęcone zostały rozważania kolejnego z rozdziałów pt. „*Bitewny zgiełk*”. Jedną z najczęściej opisywanych w literaturze przedmiotu czynności irracjonalnych, po które sięgały społeczności o tradycyjnym typie kultury, były pojedynki rozgrywane na planszach gier losowych. Był to jednak rodzaj aktywności zarezerwowany dla uprzywilejowanych członków społeczności. W świetle przekazów źródłowych byłoby to przede wszystkim władcy lub dowódcy potykających się wojsk. Przedmioty służące takim czynnościom należą do znalezisk licznie odnajdowanych na obszarach europejskiego Barbaricum, nie wyłączając wczesnośredniowiecznej Słowiańszczyzny. Wyniki prac wykopaliskowych wskazują, że znajdowane przybory do gier mogły mieć związek z rodzimą sferą ideową.

Habilitant analizuje postacie wodzów i innych osób, zdolnych w trakcie działań wojennych aktywizować moc sacrum dawnych Słowian. W zapisach źródłowych pojawiają się postacie sięgające po środki mieszczące się w „magii wojny”. Należeli do nich chociażby palatyn Bolesława Krzywoustego Skarbimir czy anonimowy Pomorzanie szturmujący pod wodzą Racibora norweską Konungahelę. Pierwszy, tracąc oko, zyskał nadprzyrodzone i „straszliwe spojrzenie” jakim paraliżował wojska przeciwnika. Drugi, dzięki obeznaniu w „czarach”, nie odnosił ran podczas ostrzału prowadzonego przez obrońców grodu i dopiero zaprzęgnięcie do zmagania sacrum chrześcijańskiego pozwoliła usunąć go z pola walki. „*Magia defensywna*” to rozdział omawiający szereg działań jakie podejmowano celem ochrony atakowanych wojowników lub struktur wojennych. Problem ten pojawił się już na marginesie znaczeń łączonych ze znakami bojowymi, emblematami rodów arystokratycznych czy tzw. archaików. Rozwinięty w tej części książki stał się elementem szerszego zjawiska, do którego włączone zostały jeszcze wały grodowe o wątpliwych funkcjach militarnych, zwyczaj umieszczania na umocnieniach rozmaitych przedmiotów, zwłaszcza kości

zwierzęcych, przy mniejszym udziale rzeźbionych dranic, elementów uzbrojenia bądź ozdób. Szczegółowa analiza kontekstu odkryć archeologicznych, treści mogących dotyczyć poszczególnych zabytków, podparta informacjami zapisów kronikarskich pozwoliła uznać je za relikty czynności, po które sięgano w celu symbolicznego wzmocnienia skuteczności umocnień. Być może dzięki temu te drugie dodatkowe walory, z jednej strony tworząc trudną do sforsowania w trakcie walki przeszkodę, z drugiej zaś – dzięki zastosowaniu akcesorium waloryzowanego sakralnie – barierę mającą powstrzymać siły nadprzyrodzone wspierające szeregi napastników. Nie mniej uwagi poświęcono defensywnej magii indywidualnej doskonale czytelnej w znaleziskach wyjątkowo zdobionych elementów wyposażenia wojownika oraz rozmaitych formach amuletów i talizmanów. Szczegółowa analiza pozostającej do dyspozycji badacza bazy źródłowej wskazała, że tego rodzaju treści mogły być łączone z miniaturowymi egzemplarzami uzbrojenia, zwłaszcza toporów, mieczów, strzał i włóczni. Jednocześnie pod wątpliwość poddane zostały podobne znaczenia przypisywane zawieszkom w postaci zwierzęcych kłów i pazurów, w szczególności należącym do gatunków drapieżnych.

Kolejna część książki „*Po bitwie*”, skupia uwagę na wydarzeniach do jakich mogło dochodzić po zakończeniu walk. Inspiracją i punktem wyjścia dla podjętych tu rozważań stały się informacje źródłowe wskazujące, że kres zmagania militarnych między wrogimi armiami nie zawsze polegał wyłącznie na fizycznym odparciu lub pokonaniu przeciwnika. W niektórych przypadkach pojawiała się bowiem potrzeba dodatkowego pohańbienia i upokorzenia wroga, do którego dochodziło na płaszczyźnie angażującej środki magiczne. W świecie dawnych Słowian do repertuaru takich czynności należało obcięcie wrogom włosów. Informacje na ten temat znajdują się w kronice Adama z Bremy oraz liście arcybiskupa magdeburskiego Adalgota, którzy wspominają o swoistym skalpowaniu rycerzy lub duchownych niemieckich. Kolejnym problemem, który wyłonił się przed Habilitantem w trakcie studiów nad zgromadzonym materiałem źródłowym, stał się sposób grzebania poległych wojowników oraz stojące za nim wyobrażenia eschatologiczne. Z kwestią poległych oraz miejsca ich spoczynku związane zostały dalsze rozważania skoncentrowane na archeologicznych kryteriach wydzielenia grobów wojowników. Jak się okazało, zwyczaj deponowania przy zmarłych rozmaitych elementów uzbrojenia nie może być tu rozstrzygający i nie upoważnia do stawiania arbitralnych wniosków. Narzędzia służące walce mogły być bowiem umieszczane w pochówkach z różnych pobudek, niekoniecznie wynikających z jej fizycznego przeznaczenia. Pewności w kwestii profesji nieboszczyka nie

dają także akt rytualnego niszczenia broni czy sposób jej ułożenia przy zwłokach. Niemniej jednak, według Habilitanta, nie można wykluczyć, iż wspomniane zwyczaje mogły się w jakimś zakresie wiązać z tzw. etosem wojownika. Co więcej, charakter archeologicznych źródeł funeralnych sugeruje, że taki sposób komemoracji mógł być stosowany nie tylko w przypadku poległych w walce czy osób zawodowo parających się wojaczką, ale i takich, które były w inny sposób związane z wojną. Jeśli wysnute wnioski rzeczywiście byłyby zasadne, to należałoby zadać pytanie o ich związek z wyobrażeniami natury eschatologicznej. Na trop w tej sprawie naprowadzają wyniki badań językoznawczych, które wykazały, że Słowianie znali więcej niż jedną krainę zaświatową. Interdyscyplinarna konfrontacja tych ustaleń ze źródłami archeologicznymi i narracyjnymi dała Habilitantowi podstawę by uznać, że jedną z nich było miejsce, do którego po śmierci udawali się wyłącznie ludzie związani z wojaczką.

Według K. Kajkowskiego należy podkreślić słuszność hipotezy zakładającej, iż w kulturach typu tradycyjnego sfery sacrum i profanum nie stanowiły odrębnych bytów ideowych. Zgodzić się należy jego zdaniem i z tym, że wiele – może nawet wszystkie pola aktywności ludzkiej miały swój pierwowzór w wydarzeniach mitycznych. W związku z tym cykliczne podejmowanie w życiu i funkcjonowaniu wspólnoty pewnych działań, mogło być postrzegane jako reaktualizacja mitycznego wzorca postępowania. Rozmaite wątki podjęte w poszczególnych rozdziałach omawianej książki a podsumowane w rozdziale „*Słowianie i wojna*” pokazały, że do takich wydarzeń należała wojna, a dawni Słowianie należeli do tych społeczności, dla których – jak to ujął René Girard – przemoc i sacrum były nierozłączne.

Monografia naukowa „*Magia wojny i wojna magii w świecie dawnych Słowian*” jest pokłosiem prac badawczych wchodzących w zakres zagadnień będących głównym nurtem prowadzonych przez Habilitanta studiów nad kulturą duchową wczesnośredniowiecznych Słowian, a w ostatnich latach nad zagadnieniami (zwłaszcza materialnymi pozostałościami) czynności obrzędowych, organizacją kultu, tempem chrystianizacji, dawną mitologią oraz wyobrażeniami eschatologicznymi. Wpisuje się ona w ogólny nurt zainteresowań naukowych K. Kajkowskiego, skoncentrowanych wokół okresu wczesnego średniowiecza i realizowanych w oparciu o interdyscyplinarne podejście badawcze. Jednocześnie jest to pierwsze naukowe i holistyczne ujęcie zagadnień oscylujących wokół tej części słowiańskiej kultury duchowej jaka towarzyszyła wojnie. **Po zapoznaniu się z omówioną autorską monografią zwartą, należy stwierdzić, że jest ona w dorobku Habilitanta osiągnięciem naukowym, wnoszącym znaczny wkład w rozwój dyscypliny archeologia, będącym zarazem publikacją naukową, wydaną przez wydawnictwo, które w roku jej**

opublikowania było ujęte w wykazie wydawnictw sporządzonym przez ministra właściwego do spraw nauki i szkolnictwa wyższego.

4. Ocena pozostałej, istotnej aktywności naukowo-badawczej Habilitanta

Zgodnie z informacjami zawartymi w dołączonym do dokumentacji **Wykazie osiągnięć naukowych**, na dorobek publikacyjny Habilitanta z okresu po uzyskaniu stopnia doktora (2017-2024) składa się łącznie blisko 50 publikacji, w tym: monografii naukowych, prac pod redakcją oraz licznych artykułów naukowych i popularno-naukowych. Pod względem merytorycznym, Habilitant jest przede wszystkim uznanym autorem cyklu artykułów naukowych koncentrujących się na **problematyce religii przedchrześcijańskich Słowian**. Temat ten eksploruje od 2005 roku, wielokrotnie poruszając zagadnienia wcześniej nieobecne w studiach nad wierzeniami i kultem tych społeczności. Zajął się archeologicznymi śladami rewaloryzacji dawnych miejsc i przedmiotów kultu, relikdami oraz zachowanymi w źródłach, ale nie podejmowanymi szczegółowo przez innych badaczy opisami czynności obrzędowych, problemem treści symbolicznych tzw. markerów identyfikacyjnych – emblematów rodowych słowiańskich władców i rodów arystokratycznych, zaproponował nowy sposób interpretacji ofiar zakładzinowych, funkcji jaj/pisanek, oraz innych przedmiotów łączonych ze sferą wierzeniową. Za najważniejsze publikacje w omawianym cyklu Habilitant uważa następujące pozycje:

- Kajkowski K., 2008. *Desakralizacja czy rewaloryzacja. Przejawy nieliturgicznych praktyk religijno-magicznych w murach średniowiecznych pomorskich kościołów*, [w:] M. Bogacki, M. Franz, Z. Pilarczyk (red.), *Kultura ludów Morza Bałtyckiego, t. I: starożytność i średniowiecze*. Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego. Materiały z III międzynarodowej Sesji Naukowej Dziejów Ludów Morza Bałtyckiego, Wolin 20-22 lipca 2007, Toruń, s. 175–194.

- Kajkowski K., 2010. *Taniec, muzyka i śpiew w kulturze duchowej Słowian Zachodnich w średniowieczu. Zarys problematyki*, [w:] M. Bogacki, M. Franz, Z. Pilarczyk (red.), *Religia ludów Morza Bałtyckiego. Stosunki polsko-duńskie w dziejach*. Mare integrans. Studia nad dziejami Morza Bałtyckiego. Materiały z V Międzynarodowej Sesji Naukowej Dziejów Ludów Morza Bałtyckiego, Wolin 31 lipca – 2 sierpnia 2009, Toruń. s. 235–271.

- Kajkowski K. 2012. *Rola napojów alkoholowych w obrzędowości Słowian nadbałtyckich*, [w:] M. Franz, Z. Pilarczyk (red.), „*Barbarzyńcy u bram*”. Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego. Monografia oparta na materiałach z VI Międzynarodowej Sesji Naukowej Dziejów Ludów Morza Bałtyckiego. Wolin, 5-7 sierpnia 2011, Toruń, s. 265–298.
- Kajkowski K., 2012. *Czy bogowie Pomorzan łaknęli krwi obcych?*, [w:] W. Dzieduszycki, J. Wrześciński (red.) *Obcy* (Funeralia Lednickie, spotkanie 14), Poznań, s. 55–77.
- Kajkowski K., 2013. *The Symbolism and Ritual Significance of the Human Head Among the Pomeranians in the Early Middle Ages*, [w:] L. Gardela, K. Kajkowski (red.), *Motyw głowy w perspektywie porównawczej/The head motif in a comparative perspective*, Bytów, s. 156–193.
- Kajkowski K., 2015. *The Dog in Pagan Beliefs of Early Medieval North-Western Slavs*, [w:] L. Gardela, A. Půlpánová-Reszczyńska (red.), Rzeszów, s. 199–239.
- Kajkowski K., 2016. *Intoksykacja „w służbie” kultu. Przyczynek do badań obrzędowości Pomorzan doby wczesnego średniowiecza (na tle porównawczym)*, [w:] J. Żychlińska, A. Głowacka-Penczyńska, A. Kondera (red.), *Użytki w świetle źródeł archeologicznych i historycznych („Jedzą, piją, lulki palą”. Kulturowe aspekty korzystania z używek na przestrzeni dziejów, t. 1)*, Bydgoszcz, s. 61–80.
- Kajkowski K., 2018. *Symbolika wczesnośredniowiecznych depozytów szkieletów koni z ziem polskich*, [w:] S. Rosik, S. Jędrzejewska, K. Kollinger (red.), *Hierofanie, wierzenia, obrzędy... Kultura symboliczna w średniowieczu między pogaństwem a chrześcijaństwem* (Materiały V Kongresu Mediewistów Polskich. Tom II), Rzeszów, s. 121–157.
- Gardela L., Kajkowski K., Ratajczyk Z., 2019. *Ostrogi zoomorficzne z Ciepłego. Zachodniosłowiański model kosmosu?*, *Pomorania Antiqua* 28, s. 65–152.
- Kajkowski K., 2020. *Jajo i pisanka w świecie przedchrześcijańskich wyobrażeń religijnych Północno-Zachodnich Słowian*, [w:] M. Szymczyk, A. Jobke-Fus (red.), *Myśliborska grzechotka-pisanka, zabawka, przedmiot, instrument?*, Myślibórz, s. 29–88.
- Kajkowski K., 2020. *Między sferą niebiańską a zaświatami. Rola artefaktów pradziejowych w kulturze wczesnośredniowiecznych Pomorzan*, [w:] A. Kasprzak, A. Kuczkowski, M. Krzeptowski (red.), *Archaeologia Pomoranica Musealia. Studia z okazji 80. urodzin Ignacego Skrzypka*, Koszalin, s. 301–332.

- L. Gardęła, K. Kajkowski, 2021. *Bóg na ostrodze? Zachodniosłowiańskie oporządzenie jezdzieckie z wyobrażeniami antropomorficznymi*, [w:] *Słowianie połabscy. Studia z zakresu archeologii, historii i językoznawstwa*, red. Ł. Kaczmarek, P. Szczepanik, Toruń, s. 157-197.
- Kajkowski K., 2022. *Ofiara zakładzinowa w świecie wczesnośredniowiecznych wyobrażeń zachodniosłowiańskich (na przykładzie odkryć z ziem polskich)*, [w:] M. Dzik, R. Gogosz, J. Morawiec, L. Poniewozik (red.), *W świecie bogów, ludzi i zwierząt. Studia ofiarowane Profesorowi Leszkowi Pawłowi Śłupeckiemu*, Rzeszów, s. 407-433.
- Gardęła L., Kajkowski K., 2023. *Animals and Animated Objects in Early Medieval World*, [w:] L. Gardęła, K. Kajkowski (red.), *Animals and Animated Objects in the Early Middle Ages (New Approaches in Archaeology 1)*, Turnhout, s. 11-22.
- Gardęła L., Kajkowski K., 2023. *Riders of the Storm. Decorative Horse Bridles in the Early Piast State and Pomerania*, [w:] L. Gardęła, K. Kajkowski (red.), *Animals and Animated Objects in the Early Middle Ages (New Approaches in Archaeology 1)*, Turnhout, s. 159-192.
- Kajkowski K., 2023. *Masks from Opole in the Context of the medieval Slavic Rites*, [w:] P. Lajoie, S. Zochios (red.), *New Researches on the Religion and Mythology of the Pagan Slavs 2*, Lissieux, s. 115-158.

W zakres tematyczny cyklu artykułów omawiających wierzenia i obrzędowość wczesnośredniowiecznych Słowian wchodzi także **studia nad eschatologią i obrzędkiem pogrzebowym**. Habilitant poruszył w nich problemy wyjątkowo lub w ogóle nie poruszane we wcześniejszej literaturze, wśród których wymienić można archeologiczne ślady styp i uczt, interpretację treści kryjących się za fenomenem grobów podwójnych i grupowych, praktykę wtórnego otwierania i naruszania pochówków, rolę zwierząt i łodzi w scenariuszu rytów około pogrzebowych, wyobrażeń na temat struktury zaświatów czy funkcji określonych darów grobowych. Do najważniejszych publikacji w tym cyklu Habilitant zalicza następujące pozycje:

- Kuczkowski A., Kajkowski K. 2012. *Nourishment for the Soul – Nourishment for the Body: Animal Remains in Early Medieval Pomerania Cemeteries*, [w:] A. Pluskowski (red.), *The Ritual Killing and Burial of Animals*, Oxford – Oakville, w. 34-50.
- Gardęła L., Kajkowski K. 2013. *Groby podwójne w Polsce wczesnośredniowiecznej. Próba rewaluacji*, [w:] T. Kurasiński, K. Skóra (red.), *Grób w przestrzeni, przestrzeń w grobie*.

Przestrzenne uwarunkowania w dawnej obrzędowości pogrzebowej (Acta Archaeologica Lodzensis Nr 60), Łódź, s. 103–120.

- Kajkowski K., Szczepanik P., 2014. *Utensylia w grobach pomorskich wczesnego średniowiecza. Dowód profesji czy działania symboliczne?*, [w:] W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński (red.), *Królowie i biskupi, rycerze i chłopci – identyfikacja zmarłych* (Funeralia Lednickie, spotkanie 16), s. 411–423
- Kajkowski K., 2015. *Słowiańskie wędrówki w zaświaty. Kilka uwag na temat eschatologii wczesnośredniowiecznych Pomorzan*, [w:] M. Franz, K. Kościelniak, Z. Pilarczyk (red.), *Migracje. Podróże w dziejach. Starożytność i średniowiecze* [Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego], Toruń, s. 257–283.
- Gardela L., Kajkowski K., Szczepanik P. 2015. *Reopened Graves in Early Medieval Poland. A Preliminary Study*, [w:] L. Gardela, K. Kajkowski (red.), *Kończyny, kości i wtórnie otwarte groby w dawnych kulturach / Limbs, Bones, and Reopened Graves in Past Societies*, Bytów, s. 215–263 [nie udało się zdobyć zaświadczenia poświadczającego wkład merytoryczny od P. Szczepanika].
- Kajkowski K., 2016. *Depozyty zwierzęce na nekropoliach zachodniosłowiańskich. Kilka uwag do dyskusji nad genezą fenomenu grobu komorowego na obszarze wczesnośredniowiecznej Polski*, [w:] D. Błaszczyk, D. Stępniewska (red.), *Pochówki w grobach komorowych na ziemiach polskich w okresie wczesnego średniowiecza* (Światowit. Supplement Series P: Prehistory and Middle Ages, vol. XVIII), Warszawa, s. 140–153.
- Kajkowski K., 2016. *Słowiańskie (?) pochówki w łodziach. Rozważania nad aspektami obrzędowości pogrzebowej wczesnośredniowiecznych Słowian Zachodnich*, [w:] M. Franz, K. Kościelniak, Z. Pilarczyk (red.), *Śmierć w dziejach człowieka. Starożytność i średniowiecze* [Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego, t. X], Toruń, s. 43–80.
- Kajkowski K., 2018. *Atrybuty „kobiece” we wczesnośredniowiecznych grobach mężczyzn z obszaru Polski. Rola kabłączków skroniowych w wyobrażeniach symbolicznych Słowian*, [w:] M. Franz, Z. Pilarczyk (red.), *Kobiety w dziejach. Od archeologii do czasów średniowiecznych* (Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego. Tom XIII), Toruń, s. 13–40.

- Gardela L., Kajkowski K., Ratajczyk Z., 2019. *Ostrogi zoomorficzne z Ciepłego. Zachodniosłowiański model kosmosu?*, Pomorania Antiqua 28, s. 65–152.

- Kajkowski K., 2024. *Bydło w wyobrażeniach eschatologicznych wczesno-średniowiecznych Słowian zachodnich. Kontekst nekropoliczny*, [w:] M. Jaeger, J. Tomczyk, J. Wrzeński (red.), „*Prawy dba o duszę swego zwierzęcia domowego*”. *Człowiek wobec świata zwierząt* (Funeralia Gnieźnieńskie. Spotkanie 23), Gniezno, s. 85–94.

Jest to dorobek bogaty, spełniający kryterium „istotnej aktywności naukowej”. Dorobek ten charakteryzuje się znaczącymi wskaźnikami naukometrycznymi, przytoczonymi w przedłożonej przez K. Kajkowskiego dokumentacji. Informacja o liczbie cytowań publikacji wnioskodawcy, z oddzielnym uwzględnieniem autocytowań: Google Scholar <https://scholar.google.com> – 279 cytowań oraz Scopus <https://www.scopus.com> – 35 cytowań. Informacja o posiadanym indeksie Hirscha h10. Informacja o liczbie punktów MNiSW: 4420 punktów.

5. Ocena istotnej aktywności naukowej albo artystycznej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Wśród innych jednostek i instytucji niż macierzysty Dział Artystyczno-Historyczny Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie, gdzie działał dotąd naukowo i zawodowo Habilitant, można wskazać:

- Dział Archeologii Muzeum w Koszalinie, z ramienia którego w 2007 r. brał udział w badaniach wykopaliskowych na stanowisku wielokulturowym w Miechęcinie (gm. Dygowo), a także opracowywał dokumentację i opublikował odkryty tam obiekt wczesnośredniowieczny. Od 2010 r. brał czynny udział w realizowanych przez tą placówkę projektach naukowych dotyczących badań nad przedchrześcijańskimi wierzeniami Słowian oraz wydarzeń muzealnych dotyczących kultury materialnej Pomorza w pradziejach i średniowieczu.
- Eesti Kirjandusmuuseum w Tartu. Współpraca naukowa w latach 2012-2023, której efektem jest udział K. Kajkowskiego w organizowanych i współorganizowaną przez tą instytucję konferencjach, przygotowywanych publikacjach, wyjazdach naukowych. Jednocześnie również strona estońska partycypuje przy przedsięwzięciach naukowych, które

Habilitant współorganizował w Polsce, biorąc czynny udział w konferencjach i przygotowywanych publikacjach.

- Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana. Współpraca od 2013 do 2024 r. Współpraca naukowa w latach 2013-2024, której efektem jest udział Habilitanta w organizowanych i współorganizowaną przez Centrum Badawcze Słoweńskiej Akademii Nauk i Sztuki konferencjach, konsultacjach, przygotowywanych publikacjach, wyjazdach naukowych. Jednocześnie również strona słoweńska partycypuje przy przedsięwzięciach naukowych, które K. Kajkowski współorganizował w Polsce biorąc czynny udział w konferencjach i przygotowywanych publikacjach.
- Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, z którym z powodzeniem Habilitant współpracuje od 2016 r. Pokłosiem podjętych działań była m.in. wystawa „*The World on a Spur. Unravelling the Cosmology of the Pagan Slavs*” towarzysząca międzynarodowej konferencji „*Animals and Animated Objects in Past Societies*” odbywającej się między 15 a 17 grudnia 2017 r. w Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie. Ekspozycja zrealizowana została na podstawie przygotowanego przez K. Kajkowskiego scenariusza. Był on także jednym z redaktorów przybliżającego ją katalogu. Opracował także niektóre zabytki pozyskane podczas prowadzonych z ramienia Muzeum Archeologicznego w Gdańsku prac archeologicznych na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym w miejscowości Ciepłe.
- Muzeum Regionalne w Wągrowcu. Udział jako wykonawca w projekcie badawczym „*Dzwonowo – zaginione średniowieczne miasto*” (nr zadania badawczego 3891/16/FPK/NID), realizowanym w listopadzie 2016 r. oraz w projekcie badawczym „*Dzwonowo – zaginione średniowieczne miasto*” (nr zadania badawczego 3891/16/FPK/NID), realizowanym w maju i lipcu 2017 r.
- Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk. Współpraca realizowana od 2017 r. Aktywność w zakresie opracowania zabytków archeologicznych oraz recenzji wewnętrznych publikacji wydawanych przez IAiE PAN.
- Muzeum Mitologii Słowiańskiej w Owidzu, gdzie Habilitant prowadził szereg wykładów podczas inicjatyw podejmowanych przez MMS. Współpraca odbywała się także na polu archeologii eksperymentalnej i doświadczalnej oraz konsultacjach w zakresie działaniach popularyzatorskich i edukacyjnych.

- Christian-Albrechts-Universität w Kiel. Współpraca od 2021 r. Udział jako wykonawca w projekcie badawczym „*Klosterregister und Klosterbuch Pommern*”. Projekt w trakcie realizacji.
- Fundacja Relicta w Poznaniu. Udział jako wykonawca w grantie „*Stolzenberg/Sławoborze zanikłe średniowieczne miasto*”, realizowanym w sierpniu 2021 r. Udział jako wykonawca w projekcie „Weryfikacja archeologiczna nieznanego obiektu obronnego ludności kultury łużyckiej w Rogaczewie Wielkim, gm. Krzywiń”, realizowanym w listopadzie 2023 r. Udział jako wykonawca w projekcie „*Podzamcza średniowiecznych siedzib rycerskich na Pomorzu – problem badawczy i konserwatorski*” (numer projektu badawczego 236646/23), realizowanym w październiku 2024 r.
- Muzeum Regionalne w Wągrowcu, Fundacja Relicta, Fundacja Slavia. Udział jako wykonawca w projekcie badawczym „*Field School Gać 2022*” oraz „*Field School Gać 2023*”, realizowanym kolejno w lipcu 2022 r. i sierpniu 2023 r.
- Muzeum Śremskie w Śremie i Fundacja Relicta. Udział jako wykonawca w projekcie badawczym „*Średniowieczne obiekty obronne na terenie powiatu śremskiego*”, realizowanym w lipcu 2013 r.

W trakcie prowadzonych badań naukowych podejmował zatem aktywność naukową realizowaną na więcej niż jednej uczelni, a także w innych instytucjach naukowych oraz instytucjach kultury.

6. Ocena współpracy międzynarodowej Habilitanta

Habilitant propaguje rezultaty swoich badań naukowych na forum zagranicznym, co pozwala na pozytywną ocenę Jego współpracy międzynarodowej. Potwierdzają to również konkretne, przykładowe argumenty:

- Christian-Albrechts-Universität w Kiel. Współpraca od 2021 r. Udział jako wykonawca w projekcie badawczym „*Klosterregister und Klosterbuch Pommern*”. Projekt w trakcie realizacji.
- Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana. Współpraca od 2013 do 2024 r. Współpraca naukowa w latach 2013-2024, której efektem jest udział Habilitanta w organizowanych i współorganizowaną przez Centrum Badawcze Słoweńskiej Akademii Nauk i Sztuki konferencjach, konsultacjach, przygotowywanych publikacjach, wyjazdach naukowych. Jednocześnie również strona

słoweńska partycypuje przy przedsięwzięciach naukowych, które współorganizował on w Polsce biorąc czynny udział w konferencjach i przygotowywanych publikacjach.

- Eesti Kirjandusmuuseum w Tartu. Współpraca naukowa w latach 2012-2023, której efektem jest udział Habilitanta w organizowanych i współorganizowaną przez tą instytucję konferencjach, przygotowywanych publikacjach, wyjazdach naukowych. Jednocześnie również strona estońska partycypuje przy przedsięwzięciach naukowych, które współorganizował on w Polsce biorąc czynny udział w konferencjach i przygotowywanych publikacjach.

Aktywność naukową Habilitanta cechuje widoczny zakres umiędzynarodowienia. Kandydat publikuje w językach innych niż polski. Bierze udział w konferencjach międzynarodowych.

7. Informacja o osiągnięciach Habilitanta w zakresie dydaktycznym, organizacyjnym oraz popularyzującym naukę lub sztukę

- a) Współorganizował trzy międzynarodowe konferencje naukowe stanowiące cykliczną serię „*International Interdisciplinary Meetings Motifs Through The Ages*”.
- “*The Head Motif in Past Societies in a Comparative Perspective*”, Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie, 13-14.04.2012. Członek komitetu organizacyjnego.
 - “*Bones, Limbs and Exhumations in Past Societies*”, Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie, 15-17.10.2014. Członek komitetu organizacyjnego.
 - “*Animals and Animated Objects in Past Societies*”, Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie, 15-17.12.2017. Członek komitetu organizacyjnego.
- b) W ramach obowiązków służbowych przygotował lub współorganizował ponad 50 ekspozycji muzealnych wystawianych w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie, w tym 4 według własnego scenariusza:
- „*Archeologiczna podróż w przeszłość Pomorza*”. Wystawa stała w Baszcie Młyńskiej zamku w Bytowie, siedziby głównej Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie.
 - „*Wieża dawnego kościoła św. Katarzyny w Bytowie*”. Wystawa stała w Oddziale Historii Miasta Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie (do 2024 r.).
 - „*Mirosław Kuźma, Sztuka i archeologia*”. Wystawa czasowa (październik-grudzień 2014 r.)

- „*Then World on a Spur: Unravelling the Cosmology of the Pagan Slavs*” (grudzień 2017).
- c) W latach 2010-2020 był członkiem zespołu redakcyjnego periodyku Nasze Pomorze. Rocznik Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie.
- d) Od ponad dekady jest członkiem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego.
- e) Prowadził działalność edukacyjno-dydaktyczną w ramach wykładów i tzw. lekcji muzealnych realizowanych w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie, jak również Nocy Muzeów w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie i Muzeum w Koszalinie. Aktywnie udzielał się dydaktycznie również poza placówką macierzystą wygłaszając liczne wykłady popularnonaukowe (m.in. w Słupsku, Owidzu, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Wolinie itd.), a także prowadząc żywe lekcje historii adresowane dla dzieci, młodzieży oraz osób starszych). Udzielił też szeregu wywiadów dla portali internetowych popularyzujących wiedzę na temat archeologii wczesnego średniowiecza, a zwłaszcza badań nad religią i wierzeń przedchrześcijańskich Słowian. Znalazł się również wśród grona ekspertów zaproszonych do fabularyzowanego filmu popularnonaukowego „*Od Popiela do Piasta*” w reżyserii Zdzisława Cozaca (2022 r.). Konsultował też m.in. scenariusze (Research Consultation) do planowanych: serialu w reżyserii Joshua Long’a (2021; Netflix) oraz serialu „*The Slavs*” (2023-2024; MoonDragon/SunDeagon Films LA). Opiniował i konsultował scenariusz komiksu „*Mieszko I: Rozbrat*” autorstwa Przemysława Świszicza.

Osiągnięciach Habilitanta w zakresie dydaktycznym, organizacyjnym oraz popularyzującym naukę lub sztukę należy ocenić w sposób pozytywny.

8. Wniosek końcowy

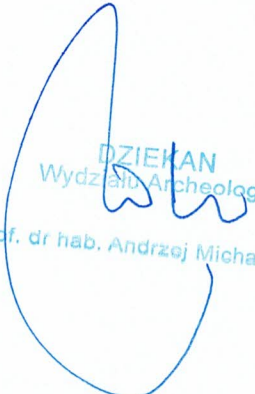
Zgodnie z art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj.: Dz.U. z 2021 r. poz. 478), stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

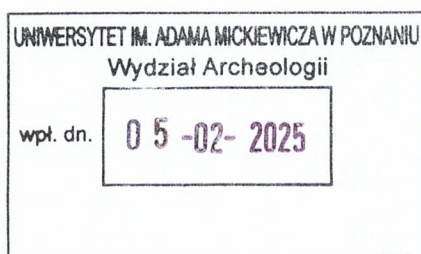
- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej jedną monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii było ujęte w wykazie wydawnictw sporządzonym przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki;

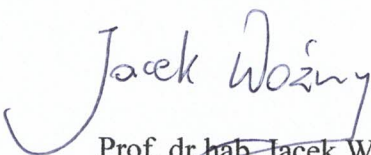
3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

W przedmiotowym postępowaniu habilitacyjnym wszystkie wymienione warunki zostały spełnione.

Po szczegółowej analizie dorobku dr. Kamila Kajkowskiego, jako Kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego, dokonanej w różnych aspektach, tj. naukowo-badawczym, dydaktycznym czy organizacyjnym, a także w zakresie popularyzacji nauki oraz współpracy międzynarodowej, **jednoznacznie pozytywnie oceniam przedmiotowy dorobek, jako spełniający kryteria merytoryczne i formalne w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dyscyplinie archeologia.**

DZIEKAN
Wydział Archeologii
prof. dr hab. Andrzej Michałowski

Prof. dr hab. Jacek Woźny